

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Opfølgning på sprogdeklarationen

"Deklaration om nordisk sprogpolitik", herefter benævnt sprogdeklarationen, blev vedtaget den 1. november 2006 af undervisningsministrene (MR-U). Baggrunden for denne første sprogdeklaration er behovet for en ny nordisk sprogpolitik, som skal sikre helhed og sammenhæng i Nordisk Ministerråds sprogsatsninger.

Udgangspunktet for den nordiske sprogpolitik er, at Nordens samfunds-bærende sprog er og forbliver stærke og levende, at de samfunds-bærende sprog forbliver samfunds-bærende, og at det nordiske samarbejde også i fremtiden vil foregå på de skandinaviske sprog, dvs. dansk, norsk og svensk.

Sprogdeklarationen vil formentlig fungere som grundlag og udgangspunkt for det officielle nordiske sprogsamarbejde i mange år fremover.

Embedsmandskomitéen for Uddannelse og Forskning (EK-U) har stadfæstet, at ansvaret for opfølgningen af sprogdeklarationen er national, ligesom EK-U har besluttet, at status for opfølgningen af sprogdeklarationen gøres gennem EK hvert andet år.

Denne første statusrapport fremlægges på Nordisk Råds session 2009 i Stockholm.

De fem nordiske lande og de tre selvstyrende områder er blevet anmodet om at besvare fire udvalgte spørgsmål. Spørgsmålene er udarbejdet efter råd fra Ekspertgruppen Nordens Sprogråd.

1. Hvilke tiltag har der været for at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006 (f.eks. tekstlæsning, høreforståelse, regelret sprogindlæring med mere)?

Konklusion: Nordisk Ministerråds Sekretariat vurderer at alle, bortset fra Sverige, under dette punkt har taget specifikke tiltag, der kan medvirke til at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogde-

klarationen blev vedtaget i 2006. I Norge er sprogdeklarationen fra 2006 fulgt op i Stortingsmelding nr. 23 (2007-2008) - *Språk bygger broer*.

Nordisk Råd

2: Kan Nordens samfundsbærende sprog og engelsk anvendes parallelt som videnskabelige sprog indenfor alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer?

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Konklusion: Efter Nordisk Ministerråds Sekretariats vurdering fremgår det, ud fra landerapporterne, ikke helt tydeligt, hvorvidt Nordens samfundsbærende sprog og engelsk kan anvendes parallelt indenfor alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer. Dog oplyser Norge, at de nordiske sprog svensk og dansk er ligestillet med nordisk ved universiteter og højskoler, og at disse sprog kan anvendes parallelt med engelsk som videnskabeligt sprog.

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

3: Hvilke tiltag anvendes for at sikre og udvikle, at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere?

J.nr. 09-00281-1

Konklusion: Nordisk Ministerråds Sekretariat vurderer, at alle lande har tiltag for at sikre og udvikle, at minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere.

4: Hvilke tiltag er der foretaget for at gøre Norden førende inden for arbejdet med klarsprog?

Konklusion: Nordisk Ministerråds Sekretariat vurderer, at der i de fem nordiske lande foregår tiltag, som har til hensigt at gøre myndighedernes sprog mere klart. Dog har Island ingen specifikke tiltag inden for det offentlige.

Rettigheder og mål for sprogpolitikken

Den nordiske sprogpolitik tager udgangspunkt i, at alle nordboere har ret til:

- At tilegne sig et samfundsbærende sprog i tale og skrift, således at de kan deltage i samfundslivet
- At tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab
- At tilegne sig sprog med international rækkevidde, således at de kan deltage i udviklingen af det internationale samfund
- At bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog

Der er identificeret en række mål, som en nordisk sprogpolitik bør tilstræbe:

- At alle nordboere kan læse og skrive det eller de sprog, som fungerer som samfundsbærende i det område, hvor de bor
- At alle nordboere kan kommunikere med hinanden, først og fremmest på et skandinavisk sprog
- At alle nordboere har grundlæggende kundskaber om sproglige rettigheder i Norden og om sprogsituationen i Norden
- At alle nordboere har meget gode kundskaber i mindst et sprog med international rækkevidde og gode kundskaber i yderligere et fremmedsprog
- At alle nordboere har almene kundskaber om, hvad sproget er, og hvordan det fungerer

De nordiske ministre har forpligtet sig til at realisere de langsigtede mål i denne deklARATION. Med henblik på at nå målene vil kultur- og undervisningsministrene arbejde med følgende fire spørgsmål:

- A. Sprogforståelse og sprogkundskab
- B. Parallelsproglighed
- C. Mangesprogethed og flersprogethed
- D. Norden som en sproglig foregangsregion.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Spørgsmål til landene og de selvstyrende områder

I det følgende står de spørgsmål der er blevet stillet landene og de selvstyrende områder i en boks. Svarene i fuld længde fremgår af landerapporterne, der er vedhæftet denne redegørelse som bilag.

Spørgsmål om sprogforståelse og sprogkundskab

(Finland anmodes om at angive hvornår der er tale om situationen for de finske skoler, og hvornår det gælder situationen for de finlandssvenske skoler).

1: Hvilke tiltag har der været for at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006 (fx tekstlæsning, høreforståelse, regelret sprogindlæring med mere)?

I Danmark gælder "Fælles mål for folkeskolen for faget dansk" fra 2009. Undervisningen skal give eleverne adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab. Kravene er, at eleverne skal kunne lytte til norsk og svensk med forståelse (det talte sprog), læse norske og svenske tekster med forståelse (det skrevne sprog, læse) og indgå i et mangesproget samfund og tilegne sig andre sprog (sprog, litteratur og kommunikation). Allerede efter 2. skoleår skal eleverne kunne forstå enkle norske og svenske tekster og udtryk.

I Finland finansieres fra og med begyndelsen af 2009 et rigsomfattende sproguddannelsespolitisk forsknings- og udviklingsnetværk, som koordineres af Jyväskylä universitet. Siden 2007 er der iværksat en kampagne som blandt andet arbejder for bedre og mere motiverende svenskundervisning i Finland.

I Grønland har det siden 2002 været muligt at få undervisning i nabosprogforståelse i yngste- og ældste trin i folkeskolen.

I Island er læreplanen blevet revideret i 2007, hvor konceptet med at norsk og svensk skal være ligeværdige med dansk som undervisningssprog er styrket.

I Norge har regeringen, i et omfattende sprogpolitisk dokument til Stortinget i 2008, St.meld. nr. 35 (2007-2008) Mål og mening, skitseret grundlaget for en ny og helhedsorienteret sprogpolitik, hvor også behovet for at vedligeholde og udvikle det nordiske sprogfællesskab indgår som et af i alt fem overordnede perspektiver. Her varsler regeringen aktiv opfølgning af mål og tiltag i den nordiske sprogdeklaration, og at der vil blive arbejdet videre med dette i årene fremover. Sprogdeklarationen fra 2006 er fulgt op i Stortingsmelding nr. 23 (2007-2008) - *Språk bygger broer*. Det er besluttet, at Kunnskapsdepartementet skal kortlægge status for undervisning i og om nabosprog i folkeskolen (grunnopplæringen) og læreruddannelsen (allmennlærerutdanningen). I Kunnskapsløftet (2006/2007) og det nye læreplanværk for grundopplæringen i Norge er nabosprogsforståelsen (dansk og svensk) og undervisning i nordiske sprog inkluderet i kompetancemålet.

Sverige meddeler, at der ikke er gjort specifikke indsatser for at styrke undervisningen i nordiske sprog siden 2006.

Konklusion: Nordisk Ministerråds Sekretariat vurderer at alle, bortset fra Sverige, under dette punkt har taget specifikke tiltag, der kan medvirke til at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006. I Norge er sprogdeklarationen fra 2006 fulgt op i Stortingsmelding nr. 23 (2007-2008) - *Språk bygger broer*.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Spørgsmål om parallelsproglighed

2: Kan Nordens samfundsbærende sprog og engelsk anvendes parallelt som videnskabelige sprog indenfor alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer?

I Danmark har regeringen har med det sprogpoltiske udspil fra marts 2009 "Sprog til tiden – Regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport" understreget, at universiteterne skal sikre forskning og uddannelse af høj kvalitet. Universiteterne må derfor arbejde på det sprog eller de sprog, der bedst sikrer kvaliteten. Langt de fleste universiteter har udviklet sprogstrategier, som blandt andet skal understøtte regeringens ønske om, at det danske sprog fortsat skal udvikles som videns- og undervisnings-sprog.

I Finland publicerede Forskningscentralen för de inhemska språken i juni 2009 et sprogpoltisk virksomhedsprogram om det finske sprogs fremtid.

I Grønland kan eksaminer på kandidatuddannelser ved Institut for Uddannelsesvidenskab foregå på grønlandsk, dansk eller engelsk, ligesom der kan gives tilladelse til at anvende et sprog, som er et andet end det krævede af instituttet. Derved har nordiske studerende mulighed for at aflægge prøve på deres eget sprog.

I Island er islandsk sproget i alle fag, men nogle af fakulteterne er begyndt at undervise på engelsk.

I Norge har Universitets- og høyskoleloven fået en ny bestemmelse om at universiteter og højskoler har ansvar for vedligeholdelse og videreudvikling af norsk fagsprog. Bestemmelsen trådte i kraft 1. august 2009. Samisk kan ligestilles med norsk i de institutioner og fag, hvor det er naturligt. De nordiske sprog svensk og dansk er ligestillet med norsk ved universiteter og højskoler. Disse sprog kan anvendes parallelt med engelsk som videnskabeligt sprog.

I Sverige er opfattelsen, at globaliseringen har konsekvenser for sprogets anvendelse blandt andet i uddannelse og forskning. En uddannelse, som retter sig mod udenlandske studerende, eller som gives af udenlandske lærere, må som følge heraf holdes gives et passende sprog.

Konklusion: Efter Nordisk Ministerråds Sekretariats vurdering fremgår det, ud fra landerapporterne, ikke helt tydeligt, hvorvidt Nordens samfundsbærende sprog og engelsk kan anvendes parallelt indenfor alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer. Dog oplyser Norge, at de nordiske sprog svensk og dansk er ligestillet med nordisk ved universiteter og højskoler, og at disse sprog kan anvendes parallelt med engelsk som videnskabeligt sprog.

Spørgsmål om mangesprogethed og flersprogethed

3: Hvilke tiltag anvendes for at sikre og udvikle, at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere?

Danmark følger reglerne om modersmålsundervisning til børn af forældre fra lande i Den europæiske union samt Færøerne og Grønland.

I Finland bevilger staten årligt ekstra statsbidrag for sproguddannelsen i det samiske og romske sprog. I 2008 har Udbildningsstyrelsen indledt udviklingsvirksomheden for at støtte romske børns grundlæggende uddannelse. Social- og hälsovårdsministeriet forbereder et romskpolitisk program, som efter planen afsluttes i september 2009. Undervisningsministeriet har bevilget speciel finansiering for Jyväskylä universitet, for at tilrettelægge læreruddannelse på tegnsprog (finsk).

I Grønland blev grønlandsk klassificeret som det officielle sprog, da Grønlands Selvstyre blev indført den 21. juni 2009. Det nye Naalakkersuisut (Landsstyret) agter at fremlægge et lovforslag om sprogpolitik til Inatsisartut (Landstinget) efterårssamling 2009. Formålet med loven er at sikre klare rammer for landets sprogpolitik. Befolkningen skal have mulighed for at styrke deres sproglige kompetencer, hvad enten det drejer sig om grønlandsk, dansk, engelsk eller andre sprog.

I Island blev en ny lov om den videregående skole taget i brug i 2008. I loven er det bestemt, at alle videregående skoler bør have en modtagelsesplan for elever, som har et andet modersmål end islandsk.

I det sprogpolitiske grundlagsdokument, som blev fremlagt for Stortinget i 2008, blev det slået fast, at også hensynet til norsk tegnsprog og norske tegnsprogsbrugere herefter vil indgå som en integreret del af en samlet norsk sprogpolitik. Regeringens handlingsplan for samiske sprog blev fremlagt i foråret 2009.

I Sverige er retten til at læse eget minoritetssprog blevet styrket fra 1. juli 2008. Regeringen præsenterede i marts 2009 en ny minoritetspolitisk strategi i propositionen "Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna". Strategien indeholder en række forandringer for at styrke de nationale minoriteters rettigheder og for at højne ambitionen i hvordan minoritetspolitikken skal gennemføres. Riksdagen antog 10. juni 2009 propositionen, og den nye lov om nationale minoriteter og minoritetssprog træder i kraft 1. januar 2010. I maj 2009 godkendte Sveriges riksdag regeringens forslag til en ny sproglov.

Konklusion: Nordisk Ministerråds Sekretariat vurderer, at alle lande har tiltag for at sikre og udvikle, at minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere.

Spørgsmål om Norden som en sproglig foregangsregion

4: Hvilke tiltag er der foretaget for at gøre Norden førende inden for arbejdet med klarsprog?

I Danmark benytter regeringen begrebet "en sproglige kvalitet i de offentlige institutioner". Allerede i 2003 er følgende anbefalinger givet:

- at alle medier fastholder en sproglig korrekthed og udvikler en øget forståelse for sproglig variation
- at den offentlige sektor målretter sin kommunikation til borgere
- at man i både institutioner og hjem fremmer børns sprogudvikling ved at give gode rammer for samtale, fortælling, oplæsning, sang og leg.

Med henblik på efterlevelse af anbefalingerne er der gennemført en række konferencer i regi af dansk sprognævn, og der gennemføres årligt en kappestrid med titlen "Bedst på nettet", hvor offentlig myndigheders hjemmesider vurderes.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

I Finland udføres klarsprogsarbejde på myndigheder, på private virksomheder og inden for massemedierne og fremfor alt på Forsknings-centralen för de inhemska språken (Focis) og andre ekspertorganisationer. Det svenske klarsprogsarbejde bedrives hovedsaglig af Focis i samarbejde med blandt andet Statsrådets svenske sprognævn og Finlands Kommunförbund. De finske myndigheder er pålagt at skrive et klart sprog. I foråret 2009 publicerede Focis handlingsprogrammet for det finske sprog, og i det betones vægten af et klart og forståeligt sprog.

I Grønland er der ikke specifikke indsatser på klarsprogsområdet.

I Island har Arne Magnusson Institutet planer om at holde en konference om klarsprog til næste år. Ellers foregår der en diskussion om klarsprog, ikke mindst om sprog i faglitteraturen og da specielt gamle lovtekster.

I Norge er der i regi af Kultur- og kirke departementet de sidste tre år bygget en sprog tjeneste op for statsorganer, som skal arbejde for klarere og bedre sprog i staten og for en mere jævn fordeling mellem nynorsk og bokmål i statslige dokumenter. I 2009 er der desuden, i regi af Fornyings- og administrasjonsdepartementet igangsat et særskilt projekt for klart sprog i staten. Klarspråkprisen i 2009 gik til Lånekassen.

I Sverige antog riksdagen i december 2005 den sprogpoltiske proposition "Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik". Et af de fire mål som tages op berører det offentlige svensk, som bør være "vårdad, enkel och begriplig".

1. juli 2009 trådte den nye sproglov i kraft. I loven angives at sproget i domstole, forvaltningsmyndigheder og andre organer som udfører opgaver i offentlig virksomhed er svenske. Klarsprogsarbejdet sker inden for rammerne af Språkrådets virksomhed. Klarspråkskristallen i 2009 gik til Riksbanken.

Konklusion: Nordisk Ministerråd vurderer, at der i de fem nordiske lande foregår tiltag, som har til hensigt at gøre myndighedernes sprog mere klart. Dog har Island ingen specifikke tiltag inden for det offentlige.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Bilag:

Nordisk Råd

1. BILAG - Landerapporter 2009

Dokument 10

A) Sprogforståelse og sprogkundskab

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

- Nabosprogsundervisningen i skolen bør styrkes, ligesom undervisningen i skandinaviske sprog som hjælpesprog og fremmedsprog
- Nordens samfundsbærende sprog bør være meget synlige i det offentlige rum, f.eks. i tv og film
- Tilgængeligheden til bøger på Nordens samfundsbærende sprog bør øges
- Internordiske ordbøger i papirform og elektronisk form bør udarbejdes
- Maskinoversættelsesprogrammer for Nordens samfundsbærende sprog og programmer til søgning i nordiske databaser bør udvikles

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Spørgsmål om sprogforståelse og sprogkundskab

(Finland anmodes om at angive hvornår der er tale om situationen for de finske skoler og hvornår det gælder situationen for de finlandssvenske skoler).

1: Hvilke tiltag har der været for at styrke undervisningen i skandinaviske sprog/nabosprog, siden sprogdeklarationen blev vedtaget i 2006 (fx tekstlæsning, høreforståelse, regelret sprogindlæring med mere)?

DANMARK

I de nyeste Fælles Mål for folkeskolen for faget dansk (udgivet i sommeren 2009) lyder stk. 3 i fagformålet: Undervisningen skal give eleverne adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab.

I slutmålene, som er de endelige og bindende mål for hele forløbet i folkeskolen, angives kravene til nabosprog således:

- lytte til norsk og svensk med forståelse (*det talte sprog*)
- læse norske og svenske tekster med forståelse (*det skrevne sprog, læse*)
- indgå i et mangesproget samfund og tilegne sig andre sprog (*sprog, litteratur og kommunikation*).

Disse overordnede mål er i trinmålene udfoldet gennem de fire forløb, og fx skal eleverne efter 2. skoleår kunne "forstå enkle norske og svenske ord og udtryk".

Fra 4. skoleår skal eleverne kunne "forstå enkle norske og svenske tekster og andre udtryksformer".

Fra 6. skoleår skal eleverne kunne "forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene".

I Undervisningsvejledningen i Fælles Mål for dansk er der et nyskrevet afsnit med mange ideer til arbejdet med den nordiske dimension. Blandt andet er der links til forskellige hjemmesider, der tilbyder varierede materialer og kontaktmuligheder. Fælles Mål 2009 for faget dansk, herunder nabosprog, kan findes her:

<http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles%20Maal%202009%20->

Med henblik på undervisning i dansk som samfundsbærende sprog for to-sprogede, er der udarbejdet en Bekendtgørelse om undervisning i dansk som andetsprog BEK nr. 31 af 20/01/2006.

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Arbejdet med den nordiske dimension indgår desuden i det tværfaglige perspektiv om globalisering, som har været en del af grundlaget for en justering af Fælles Mål.

For så vidt angår aflæggelse af eksamen på et andet sprog end dansk gælder følgende:

Prøvereglerne for de erhvervsrettede (ungdoms-)uddannelser og for de videregående uddannelser er ens med hensyn til aflæggelse af prøve på fremmedsprog. De to uddannelsesområder har en fælles eksamensbekendtgørelse, BKG nr. 782 af 17. august 2009, som i forhold til eksamenssprog er identisk med forgængerens BKG nr. 766 af 26. juni 2007.

Bestemmelsen lyder:

§ 17. Prøverne aflægges på dansk, jf. dog stk. 2 og 3. Prøverne kan eventuelt aflægges på svensk eller norsk i stedet for dansk, medmindre prøvens formål er at dokumentere eksaminandens færdigheder i dansk.

Stk. 2. Har undervisningen i et fag været meddelt på et fremmedsprog, aflægges prøven på dette sprog. Uddannelsesinstitutionen kan fravige denne regel.

Stk. 3. Uddannelsesinstitutionen kan i øvrigt, hvor forholdene gør det muligt, tillade en eksaminand, der ønsker det, at aflægge en prøve på et fremmedsprog. Dette gælder dog ikke prøver, der forudsætter fremstilling på dansk.

I forbindelse med folkeskolens afgangsprøver i dansk er der ikke et eksplicit krav om at medtage tekster og andre udtryksformer på norsk og svensk i opgivelserne, men det er bestemt en oplagt mulighed set i lyset af kravet i trinmålene. Prøveoplæggene skal dog være på dansk.

FINLAND

Finland är ett tvåspråkigt land och har därför ett brett utbildningsutbud på finska och på svenska på alla utbildningsnivåer.

Grundskolan

Utöver modersmålet ska det ingå minst två andra språk (A1 och B1) i grundskolan. Av de obligatoriska språkstudierna ska ett språk vara antingen finska eller svenska. A1-språket omfattar minst 16 årsveckotimmar medan B1-språket omfattar minst sex årsveckotimmar. Nästan alla finskspråkiga elever kommer senare i kontakt med svenskan än svenskspråkiga elever med finskan. På tredje klassen, då A1-språket senast skall inledas, valde drygt en procent av de finska eleverna svenska medan över 80 procent av de svenskspråkiga eleverna valde finska. Största delen av de finskspråkiga eleverna inledde sina språkstudier i svenska först på sjunde klassen, då den blir obligatorisk.

Gymnasieutbildningen

I gymnasiets lärokurs ingår studier i det andra inhemska språket. Finsk-språkiga studerande läser för det mesta svenska i mindre utsträckning än vad svenskspråkiga studerande läser finska. Största delen av de finskspråkiga studerande läser det mindre omfattande B-språket. Skillnaderna i gymnasiet beror i stor utsträckning på elevernas tidigare språkval och omfattning av språkstudier i grundskolan.

Yrkesutbildningen på den gymnasiala nivån

Statsrådet besluter om de obligatoriska gemensamma studierna vid yrkesskolorna i vilka även språkstudierna ingår. Finskpråkiga studerande ska läsa en studievecka svenska och svenskspråkiga studerande ska läsa två studieveckor finska.

Högskolorna (både universiteten och yrkeshögskolorna)

I alla högskoleexamina oavsett undervisningsspråk ska det ingå studier som ger studerande kommunikativa färdigheter i både finska och svenska. Samtliga studerande ska visa att de förvärvat sådana kunskaper i nationalspråken som krävs av statsanställda vid tvåspråkiga myndigheter.

Svenska nu

Svenska nu är en kampanj som koordineras av Hanaholmen - kulturcentrum för Sverige och Finland. Svenska nu:

- arbetar för bättre och mer motiverande svenskundervisning i Finland
- förmedlar svensk ungdomskultur och levande möten med svenska språket till och inom Finland
- vill bidra till att unga upprätthåller flera språk parallellt

Nätverket stöder språkundervisningen, ordnar fortbildning för lärare, informerar om betydelsen av språkkunskaper och förmedlar svensk ungdomskultur till finska skolor.

Forsknings- och utvecklingsnätverket

Undervisningsministeriet har finansierat från och med början av år 2009 ett riksomfattande språkutbildningspolitiskt forsknings- och utvecklingsnätverk som koordineras av Jyväskylä universitet.

GRÖNLAND

I Landstingsforordning nr. 8 af 21. maj 2002 om folkeskolen har folkeskolerne mulighed for at få undervisning i nabosprogsforståelsen i yngste- og ældste trin. Der er udarbejdet læringsmål i læreplanerne om nabosprogsundervisning, hvor der gives mulighed for undervisning om blandt andet vestnordiske relationer.

I forbindelse med UNESCOs International modersmålsdag den 21. februar arrangerer Oqaasileriffik/Sprogsekretariatet forskellige aktiviteter med relation til de forskellige sprog. I 2008 havde de fokus på oversættelser til grønlandsk af internationalt klassisk litteratur, herunder de nordiske, hvor der var oplæsning af forskellige forfatteres bøger.

ISLAND

Læreplanen i språk blev reviderat 2007. Der styrker man det konsept, at norsk og svensk skal være likeverdige med dansk som undervisningsspråk, d v s når eleven har forkunnskaper i språkene. I læreplanen for fremmede språk ble European Framework of Reference, brukt som grunnlag. Den europeiske språkmappen, European Portfolio, kom ut i 2006 (hos Evroparådet) og ble gitt ut av departementet i 2007. Den brukes nå i mange islandske skoler, både grunn- og videregående skoler. De nordiske språk (mest dansk) er nå fremmedspråk nummer to i islandske skoler, men timene er ikke blitt færre. Noen videregående skoler har planer om å undervise i dansk, norsk eller svensk det siste året i den videregående skole med hensyn til videre utdanning i Norden. Mange Islendinger studerer videre i et av de nordiske land.

NORGE

I Norge er Språkdeklarasjonen fra 2006 fulgt opp i St.meld. nr. 23 (2007-2008) - *Språk bygger broer*. Det er besluttet at Kunnskapsdepartementet skal kartlegge status for undervisning i og om nabospråk i grunnopplæringen og allmennlærerutdanningen.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarasjonen

J.nr. 09-00281-1

I St.meld. nr. 35 (2007-2008) *Mål og mening* er det slått fast at det nordiske perspektivet må utgjøre et viktig element i den nye språkpolitikken.

Nordisk Råd

Skolen

I Kunnskapsløftet og det nye læreplanverket for grunnsopplæringa i Norge er nabospråksforståelsen (dansk og svensk) og undervisning i nordiske språk inkludert i kompetansemålet. Læreplanen for norsk fastslår at hovedområdet "Språk og kultur" handler om norsk og nordisk språk og tekstkultur, men med internasjonale perspektiver.

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Arbeid med nordiske språk og tekster er tatt med under kompetansemålene fra 4. trinn og videre oppover i læreplanene for grunnutdanningen. Målene for opplæringen utvides etter hvert; fra å forstå noe svensk og dansk tale på 4. årstrinn, til å gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene og mellom norrønt og moderne norsk språk, samt å forklare grammatiske særtrekk ved norsk språk, sammenlignet med andre språk etter avsluttet videregående.

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Lærerutdanningen

Nabospråkundervisning og nabospråkforståelse er ikke spesifikt omtalt i rammeplanen for allmennlærerutdanningen fra 2003, men rammeplanen tar utgangspunkt i at allmennlærerutdanningen skal legge et faglig og didaktisk grunnlag for undervisningen i norskfaget i skolen, i tråd med kompetansemålene i gjeldende læreplaner. Ny grunnskolelærerutdanning er nå under utforming. St. meld. nr.11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen* gir rammene og prinsippene for dette arbeidet. Meldingen behandler i liten grad enkeltfag. Det er likevel sagt om norskfaget i lærerutdanningen at det må reflektere læreplanens krav om kunnskap om nordiske språk og litteratur.

Fra norsk ståsted er det også naturlig å omtale finsk under dette spørsmålet.

Finsk

Retten til finskopplæring er hjemlet i opplæringsloven § 2-7 og gir elever i grunnskolen med kvensk-finsk bakgrunn bosatt i Troms eller Finnmark rett til opplæring i finsk dersom det totalt er tre elever ved samme skole som ønsker finskopplæring. Det har blitt gitt opplæring i finsk i grunnskolen siden 1997. Elevene kan gjerne være fra forskjellige klassetrinn eller årskull. I forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet fastsatte departementet i 2006 læreplan i finsk som andrespråk. Kvensk har ikke egen læreplan, men er tillagt vekt innenfor læreplanen for finsk. For å sikre at timetallet i første- og andrespråket blir tilstrekkelig, er det totale timetallet for elever som velger finsk som andrespråk i alt 114 timer høyere enn i den ordinære fag- og timefordelingen. Læreplanen er gjennomgående og definerer kompetansemål fra andre årstrinn til siste trinn i videregående.

SVERIGE

Nordiska språk berörs i kursplanerna i svenska i såväl grund- som gymnasieskolan.

I kursplanen för svenska för grundskolan är t.ex. ett av målen som eleverna ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret att: "– kunna läsa till åldern avpassad skönlitteratur från Sverige, Norden och från andra länder samt saklitteratur och tidningstext om allmänna ämnen, kunna återge innehållet sammanhängande samt kunna reflektera över det".

I kursplanen för Svenska B för gymnasieskolan ska eleverna som ett mål efter avslutad kurs ha:

"tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker".

En kursplaneöversyn pågår för närvarande avseende grundskolan och en översyn planeras även för gymnasieskolan.

Några specifika insatser för att stärka undervisningen i nordiska språk sedan 2006 har inte gjorts.

B) Parallelsproglighet

Med parallelsproglighet menes en samtidig användelse af flere sprog inden for et eller flere områder. Det ene sprog fortrænger eller erstatter ikke det andet, men sprogene anvendes parallelt.

Parallelsproglighed mellem engelsk og Nordens sprog

Nordboerne, som internationalt set har gode engelskkundskaber, har særligt gunstige forudsætninger for at udvikle parallelsproglighed mellem engelsk og et eller flere af Nordens sprog inden for visse områder. En konsekvent politik mht. parallelsproglighed indebærer:

- At såvel Nordens samfundsbærende sprog som engelsk bør kunne anvendes som videnskabelige sprog
- At formidling af videnskabelige resultater på Nordens samfundsbærende sprog bør være meriterende
- At undervisningen i videnskabeligt fagsprog, især det skriftlige, bør tilbydes på både engelsk og på Nordens samfundsbærende sprog
- At universiteter og andre videnskabelige institutioner vil udvikle langsigtede strategier for sprogvalg, parallelsproglighed, sprogundervisning og oversættelsesstøtte inden for deres virkefelt
- At nordiske terminologiorganer kan fortsætte koordineringen af terminologien inden for nye områder
- At virksomheder og arbejdsmarkedsorganisationer bør opfordres til at udvikle strategier for parallelsproglighed

Parallelsproglighed mellem sprogene i Norden

Parallelsproglighed er ikke blot relateret til engelsk, men må ligeledes eksistere mellem sprogene i Norden. Dette indebærer:

- At den nordiske sprogkonvention skaber et godt juridisk grundlag for brugere af Nordens samfundsbærende sprog
- At nordboere med et ikke-nordisk sprog som modersmål skal have en god uddannelse i landets samfundsbærende sprog, samt muligheder for at anvende og udvikle modersmålet

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

Spørgsmål om parallelsproglighed

2: Kan Nordens samfundsbærende sprog og engelsk anvendes parallelt som videnskabelige sprog indenfor alle områder på alle fakulteter og på alle niveauer?

DANMARK

Den danske regering har i sit sprogpolitiske udspil fra marts 2009, "Sprog til tiden – Regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport", understreget, at universiteterne skal sikre forskning og uddannelse af høj kvalitet. Universiteterne må derfor arbejde på det eller de sprog, der bedst sikrer kvaliteten.

Langt de fleste danske universiteter har udarbejdet sprogstrategier, og regeringen støtter denne udvikling. Regeringen vil endvidere, med respekt for universiteternes faglige selvstyre, arbejde for, at universiteternes sprogstrategier i forlængelse af allerede eksisterende sprogstrategier også fremover indeholder begrundelser for valg af undervisningssprog, under hensyntagen til dels regeringens målsætninger om universiteter i verdensklasse, dels hensynet til regeringens ønske om, at det danske sprog fortsat skal udvikles som videns- og undervisningssprog.

FINLAND

Forskningscentralen för de inhemska språken publicerade i juni år 2009 ett språkpolitiskt verksamhetsprogram om det finska språkets framtid. Programmet innehåller en mångsidig analys av nuläget samt rekommendationer och förslag till konkreta åtgärder.

Programmet bedömer att även om finskan över huvud mår väl och lever ett mångsidigt liv, minskas området där språket används i Finland, speciellt inom naturvetenskaperna och på teknikens område samt i internationella sammanhang.

GRØNLAND

I Grønlands Selvstyre findes der bekendtgørelser omkring eksamination ved Ilisimatusarfik/Grønlands Universitet. I Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 14 af 19. maj 2005 om Kandidatuddannelser ved Institut for Uddannelsesvidenskab på Ilisimatusarfik er der en bestemmelse vedrørende eksamination. Ifølge § 25 kan eksamen foregå på grønlandsk, dansk eller engelsk. Instituttet kan efter skriftlig ansøgning fra eksaminanden give tilladelse til at anvende et sprog, som er et andet sprog end det krævede af Institut for Uddannelsesvidenskab. Dvs. instituttet kan give tilladelse til at anvende et sprog, som er et andet sprog end det krævede af instituttet, og derved gør det muligt for nordiske studerende at aflægge prøve på deres eget sprog.

ISLAND

Universitetene er selvstendige institusjoner på Island. Islandske er språket i alle fag, men noen av fakultetene har begynt å undervise i engelsk (enkelte kurser). Det gjelder først og fremst fakulteter som underviser i diverse realfag og mere i privatuniversitetene end de andre. Dette økes fra år til år.

NORGE

Universitets- og høyskoleloven inneholder en bestemmelse om at universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk. Samisk skal likestilles med norsk i de institusjoner og fag der dette er naturlig. Dette betyr at samisk er hovedspråk ved Samisk høyskole.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

De nordiske språkene svensk og dansk er sidestilt med norsk ved universiteter og høyskoler. Disse språkene kan anvendes parallelt med engelsk som vitenskapelig språk innenfor universiteter og høyskoler. Det legges opp til at institusjonene utarbeider språkstrategier som ivaretar parallellspråklighet, men det er ikke fastsatt sentrale bestemmelser om omfanget av dette etter organisatorisk nivå.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

SVERIGE

Den svenska uppfattningen är att globalisering i grunden är positivt, liksom internationaliseringen av högskolan. Globaliseringen har konsekvenser för språkens användning bland annat i utbildning och forskning. Sverige ser positivt på ett ökat utbyte av såväl studenter som lärare. En utbildning som riktar sig mot utländska studenter eller som ges av utländska lärare och forskare bör följaktligen hållas på lämpligt språk.

I forskarvärlden är såväl forskarrörligheten som det internationella samarbetet högt, vilket är positivt, dock medför detta att ett stort antal forskare inte kan huvudspråket.

Lärosätenas information till allmänheten bör rimligen formuleras efter den målgrupp informationen riktar sig till och härmed på lämpligt språk. Det finns t.ex. en skillnad på populärvetenskap som avses att läsas av allmänheten och forskningsarbete som är avsett att läsas av forskarsamhället. Användning av huvudspråket innebär inte per automatik att vetandet förmedlas till allmänheten.

C) Mangesprogethed og flersprogethed

Antallet af sprog i de nordiske lande øges, og mange nordboere er i dag flersprogede; først og fremmest de borgere, som har et andet modersmål end landets majoritetssprog. Dette gælder for nordboere med følgende sprog som modersmål:

- Samisk, kvænsk, meänkieli (tornedalsfinsk), romani og jiddisch samt finsk (i Sverige) og tysk (i Danmark), som alle er lovfæstede minoritetssprog i et eller flere lande i Norden. Den nordiske sprogpolitik har inden for verdenssamfundet et ansvar for, at i særdeleshed de sprog, som ikke nogen steder har status af nationalsprog lever videre og udvikles, og at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere. Det er vigtigt, at også tegnsprogene får en stærk position
- Omkring 200 andre sprog er modersmål for nordboere. Det er ønskværdigt, at der i Norden er fagmiljøer, som besidder ekspertise, eller som kan henvise til europæisk ekspertise inden for de fleste af disse sprog

Grønlandsk indtager en særstilling. Det er majoritetssproget i Grønland, men har relativt få brugere. Grønlandsk bør støttes, således at det fortsat kan fungere som samfundsbærende sprog.

Spørgsmål om mangesprogethed og flersprogethed

3: Hvilke tiltag anvendes for at sikre og udvikle, at alle minoritetssprog kan fortsætte med at eksistere?

DANMARK

For så vidt angår sprog, som tosprogede elever taler i den danske Folkeskole, følger Danmark reglerne om modersmålsundervisning til børn af forældre fra lande i Den europæiske økonomiske union samt Færøerne og

Grønland. Bestemmelserne fremgår af BEK nr. 618 af 22/07/2002, som kan ses her:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23979>

Nordisk Råd

FINLAND

Social- og helsøvsrdsministeriet har en bred arbejtsgrupp som bereder ett romskpolitiskt program. Även om det är fråga om ett helhetsprogram, kommer programmet att innehålla mycket gällande utvecklandet av det romska språket och kulturen. Arbetsgruppen skall bli färdig i slutet av september år 2009.

Utbildningsstyrelsen har år 2008 inlett utvecklingsverksamheten för att stödja romska barns grundläggande utbildning. Exempel på åtgärder är att utveckla samarbetet mellan hem och skola samt främja de romska elevernas inlärningsmöjligheter och undervisningen i det romska språket. Projektet pågår till slutet av år 2010.

Staten (utbildningsstyrelsen) beviljar årligen extra statsbidrag för språk-utbildningen i det samiska och romska språket.

Vid Helsingfors universitet och vid Uleåborgs universitet utövas det studier och forskning i samiskan. Undervisningsministeriet har givit Uleåborgs universitet ett speciellt uppdrag gällande samiskan och samekulturen och resurser för bl.a. lärarutbildningen.

Undervisningsministeriet har beviljat speciell finansiering för Jyväskylä universitet för att ordna lärarutbildning på teckenspråk (finska). Vid Jyväskylä universitet utövas det lingvistisk forskning i ämnet teckenspråk, även på doktorsavhandlingsnivå.

GRØNLAND

Sproget grønlandsk blev klassificeret som det officielle sprog, da Grønlands Selvstyre blev indført den 21. juni 2009. Det nye Naalakkersuisut (Landsstyret) agter at fremlægge en klar sprogpolitik, der tydeliggør konsekvenserne af, at grønlandsk bliver det officielle sprog i Grønland, og giver befolkningen mulighed for at styrke deres sproglige kompetencer, hvad enten det drejer sig om grønlandsk, dansk, engelsk eller andre sprog. Naalakkersuisut (Landsstyret) vil arbejde for, at det grønlandske sprog fortsat sikres gode betingelser for at udvikle sig f.eks. gennem sprogstimulering og undervisningsmaterialer. Naalakkersuisut (Landsstyret) vil arbejde for at sikre størst mulig medinddragelse af alle borgere, derfor er det væsentligt at forbedre adgangen til tilegnelsen af det grønlandske sprog.

Grønlandsk stavekontrol version 2.0 blev lanceret i efteråret 2007 og er offentligt tilgængelig for alle. Oqaasileriffik/Sprogsekretariatet arbejder fortsat med at udvikle sprogteknologi.

Naalakkersuisut (Landsstyret) agter at fremlægge et lovforslag om sprogpolitik til Inatsisartut (Landstinget) efterårssamling 2009. Formålet med loven er at sikre klare rammer for landets sprogpolitik, herunder om sproglig integration ved at sikre det grønlandske sprog som et komplet og samfundsbærende sprog, styrke det grønlandske sprog og udvikling heraf som modersmål og andetsprog, imødegå og fjerne de eksisterende sprogbarrierer, så tosprogethed og flersprogethed kan blive en styrke og en rigdom og fremme kontinuitet i sproglig tilegnelse i samfundet for at styrke Grønland som et videnssamfund.

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

ISLAND

Ny lov om den videregående skole ble tatt i bruk i 2008. I loven er det bestemt, at alle videregående skoler bør ha en spesiell mottakelsesplan for elever som har et annet modersmål en islandsk. Planen skal ta hensyn til deres bakgrunn og språkferdighet, ferdighet på andre fagområder og den undervisning og støtte som skolen kan gi. Hensikten med planen er, å støtte elever fra andre land bl.a. ved å sikre at de får mange støtte i skolen, hjelp med oppgaver, samarbeide mellom lærere osv. Innflyttere fra Polen er f.eks meget flere nå en for noen år siden. Ideen bakom planen er å møte eleven der han er.

NORGE

I det omfattende språkpolitiske grunnlagsdokumentet som regjeringen la fram for Stortinget i 2008, ble det slått fast at også hensynet til norsk tegnspråk og norske tegnspråkbrukere heretter vil inngå som en integrert del av en samlet norsk språkpolitikk.

Regjeringens handlingsplan for samiske språk ble fremlagt våren 2009. Handlingsplanperioden er fra 2009-2014. Regjeringen vil gjennom handlingsplanen legge grunnlag for en bred og langsiktig innsats for de samiske språkene — nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk på tvers av sektorer og forvaltningsnivå. Handlingsplanen har til sammen 66 ulike tiltak. Et viktig mål er å få flere samiske språkbrukere.

For å styrke regjeringens nyhetstilbud til den samiskspråklige befolkningen, og sikre økt bruk av samisk i regjeringens dokumenter, skal det etableres en fast oversettingstjeneste for samiske språk. Regjeringen prioriterer arbeidet med å legge til rette for samisk i IT-sammenheng.

Lulesamisk og sørsamisk er spesielt sårbare språk med få språkbrukere: regjeringen har derfor som oppfølging av handlingsplan for samiske språk i 2009 satt av egne midler over Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett til spesielle tiltak for disse språkene. Midlene forvaltes av Fylkesmannen i Nordland og omfatter tiltak som språkleire, språkkurs og språkbud. I tillegg bevilger departementet midler til å sikre et sørsamisk skoletilbud og utvikling av sørsamisk terminologi i samfunnsfag. Videre finansierer departementet sørsamiske avissider i avisen *Snåsningen*.

Østsamene og pitesamene er meget små grupper i Norge, og det er få som bruker disse språkene i Norge i dag. Regjeringen har tildelt midler til et treårig prosjekt, *Skoltesamisk kultur over grensene*, som Østsamisk museum har prosjektansvar for. Prosjektet vil representere et styrket grenseoverskridende samarbeid mellom skoltesamiske miljøer og institusjoner i Norge, Finland og Russland. Regjeringen har videre tildelt midler til et prosjekt som skal samle inn stedsnavn i det pitesamiske området. Årran lulesamisk senter har ansvar for prosjektet.

Nasjonale minoriteter

Norge har ratifisert Den europeiske pakt for regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten). Kvensk, romani (romanifolkets språk) og romanes (roms språk) er omfattet av Kap. I og II (art 1-7) i pakten. I juni 2008 leverte Norge sin fjerde rapport til Europarådet om den politikk og de tiltak som føres overfor de nasjonale minoritetsspråkgruppene i henhold til de forpliktelsene Norge har tatt på seg ved å ratifisere Minoritetsspråkpakten. I februar 2009 gjennomførte Europarådets ekspertkomité en eksaminasjon av norske myndigheter i forbindelse med den fjerde rapporten.

Kvensk språk ble i april 2005 offisielt anerkjent som eget språk i Norge. Språkmeldingen (St.meld. nr 35 (2007-2008) *Mål og mening*) fra 2008 har et eget kapittel om kvensk språk. Kulturdepartementet har i meldingen slått fast at aktiv språkplanlegging er avgjørende for at kvensk skal

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

vinne ny vitalitet. Kvensk institutt (Kainun institutti) ble etablert i 2005. Kvensk institutt skal være et nasjonalt senter for kvensk språk og kultur. Kvensk språkråd ble etablert i 2007. Rådet skal være en faggruppe som først og fremst skal arbeide med å utforme de prinsipielle retningslinjene for etablering av et felles kvensk skriftspråk. I 2006 startet et helt nytt studium i kvensk språk og kultur ved Universitetet i Tromsø. Den kvenske avisen Ruijan Kaiku ble grunnlagt i 1995. Avisen finansieres over Norsk kulturråd.

Regjeringen har lagt vekt på å fremme og utvikle kvensk språk gjennom utviklingen av kvenske språksentre. Det er blant annet igangsatt et prosjekt som skal samle inn og kvalitetssikre kvenske stedsnavn. Som eksempel kan også nevnes at Storfjord kommune i Troms erklærte seg i mai 2007 som en trespråklig kommune — med norsk, samisk, kvensk.

Kun få personer i Norge i dag mestrer å bruke *romanispråket*. Norsk romani er ikke et skriftspråk. Det gis ikke morsmålsopplæring i romani i Norge. Romani-/taterorganisasjoner arbeider med en revitalisering av romani, herunder å utvikle et skriftspråk for romani. Det er her tale om innsamlingsarbeid fra gamle romani/tatere som kan språket godt. Målet er å utvikle et grunnlag for språkopplæring i romani og etter hvert kunne utvikle lærebøker. Prosjektene er finansiert av Kultur- og kirke departementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Den norske rombefolkningen har *romanes* som morsmål. Romanes er kun et muntlig språk i Norge. Det gis ikke morsmålsopplæring i romanes. Regjeringen fremla våren 2009 en handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo. Handlingsplanen er utarbeidet i samråd med representanter for rom og Oslo kommune.

SVERIGE

Rätten att läsa eget minoritetsspråk har stärkts. Tidigare krävdes minst fem elever i en kommun för att bedriva modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken finska eller jiddisch. En ändring i grundskoleförordningen (SFS 1994:1194) innebar att från den 1 juli 2008 slopades detta krav liksom kravet på att modersmålet ska vara "dagligt umgänges-språk i hemmet". För övriga minoritetsspråk (samiska, meänkieli och romani chib) gällde redan detta.

Regeringen presenterade vidare i mars 2009 en ny minoritetspolitisk strategi i propositionen "Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna" (prop. 2008/2009:158). Strategin innehåller en rad förändringar för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och för att höja ambitionen i hur minoritetspolitiken ska genomföras. Sedan tidigare har talare av samiska, finska och meänkieli rätt att använda sitt språk i myndighetskontakter inom de särskilda förvaltningsområden som regeringen beslutat om. I den nya strategin utvidgas förvaltningsområdena för samiska och finska. Riksdagen antog den 10 juni 2009 propositionen och den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk träder i kraft den 1 januari 2010.

Grunden för den svenska minoritetspolitiken finns i Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, i regeringens proposition "Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna" (2008/09:158) och i ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Regeringens nya minoritetspolitiska strategi innehåller bl. a. åtgärder för att främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

I maj 2009 godkände Sveriges riksdag regeringens förslag till en ny språklag. I lagen, som trädde i kraft den 1 juli 2009, anges bland annat att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är nationella mi-

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

noritetsspråk och att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk.

Sedan 2007 har den svenska regeringen genomfört olika satsningar på uppbyggnad av minoritetsspråk. Regeringen tilldelade t.ex. universiteten i Lund och Linköping särskilda medel för uppbyggnad av utbildning i jiddisch och romani chib. Den svenska regeringen har i regleringsbrev för universitet och högskolor gett uppdrag till olika lärosäten att varje läsår erbjuda utbildning i de fem minoritetsspråken:

Linköpings universitet: Romani chib
Lunds universitet: Jiddisch
Stockholms universitet: Finska
Umeå universitet: Meänkieli och samiska

Utöver ovanstående åtgärder ska Luleå universitet, enligt uppdrag från regeringen, erbjuda lärarutbildning med inriktning mot minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli.

D) Norden som en sproglig foregangsregion

Norden anses for at være en foregangsregion inden for sprogspørgsmål. Det nordiske sprogfællesskab præges af borgernes stræben efter at forstå og respektere hinandens modersmål. Det nordiske sprogsamarbejde er demokratisk og åbent over for nye indsigter, og i de centrale områder er det offentligt finansieret. Der er en politisk vilje til at bevare det nordiske sprogfællesskab, blandt andet gennem den nordiske sprogkonvention. Denne nordiske model for sprogfællesskab og sprogsamarbejde bør fremhæves i international sammenhæng. Norden skal stræbe efter at være førende inden for arbejdet med klarsprog, dvs. tydeliggørelse af myndighedssproget. Øget kundskab om sprogpolitisk interessante områder kan bidrage til Nordens position som foregangsregion i sprogspørgsmål.

Spørgsmål om Norden som en sproglig foregangsregion

4: Hvilke tiltag er der foretaget for at gøre Norden førende inden for arbejdet med klarsprog?

DANMARK

Den danske regering har ikke eksplicit brugt betegnelsen 'klarsprog' i sit sprogpolitiske udspil fra marts 2009. Imidlertid har regeringen benyttet begrebet 'den sproglige kvalitet i de offentlige institutioner'.

I rapporten "Sprog på spil. Udspil til en dansk sprogpolitik" fra 2003 er der givet nogle anbefalinger, der retter sig mod klarsprog.

Anbefalingerne er bl.a.:

- at alle medier fastholder en sproglig korrekthed og udvikler en øget forståelse for sproglig variation
- at den offentlige sektor målretter sin kommunikation til borgere
- at man i både institutioner og hjem fremmer børns sprogudvikling ved at give gode rammer for samtale, fortælling, oplæsning, sang og leg.

Med henblik på efterlevelse af anbefalingerne er der gennemført en række konferencer i regi af dansk sprogævn, og der gennemføres årligt en kappestrid med titlen "Bedst på nettet", hvor offentlig myndigheders hjemmesider vurderes.

Over de seneste 2 år er der blevet uddannet 60 nordiske sprogpiloter til at fremme nabosprogsundervisningen og den nordiske kulturforståelse. Ca. 20 af disse er danske, og også Undervisningsministeriets to fagkonsulen-

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

ter i dansk har gennemgået uddannelsen – og udbreder efterfølgende kendskabet og videregive ideer på kurser og ved faglige oplæg. Projektet er støttet af Nordisk Kulturfond, Nordisk Ministerråd (MR-U) og De nordiske perler. Der er bevilget midler til at fortsætte dette tiltag med flere kurser i det kommende skoleår. Se herom på <http://www.sprogpiloter.dk/index.htm>

I Danmark er der udkommet mange gode undervisningsmaterialer til norsk og svensk, bl.a. Nordlys Nordisk - norske og svenske tekster til henholdsvis indskoling, mellemtrin og overbygning - og Broer, som indeholder nordiske sange og film.

Der findes endvidere filmpakker med film på alle de nordiske sprog.

FINLAND

I Finland utförs det klarspråksarbete på myndigheter, på privata företag och inom massmedierna och framför allt på Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis) och andra expertorganisationer. Det svenska klarspråksarbetet bedrivs huvudsakligen av Focis i samarbete med bl.a. Statsrådets svenska språknämnd och Finlands Kommunförbund. De finländska myndigheterna är ålagda att skriva ett klart språk, t.ex. genom förvaltningslagen (9 §) <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030434> och Social- och hälsovårdsministeriets förordning om journalhandlingar (7 §) <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2009/20090298>.

Skribentkurser, modelltexter och språkguider är de främsta vägarna till bättre kvalitet på de texter som riktas till medborgarna (t.ex. i form av dokument, brev och anvisningar). På Focis bedrivs också forskning i myndighetstexter.

Klarspråksutbildning och konsult hjälp ges inom Focis av språkvårdarna vid utbildningsenheten, av myndighetsspråkvårdarna, av EU-språkvårdaren och av forskarna i myndighetsspråk. Därtill finns det ett antal privata aktörer. Universitetens översättar- och tolkutbildning tar också upp klarspråk i sin undervisning. Vissa myndigheter, t.ex. Folkpensionsanstalten och Finlands bank, har sina egna (finska) språkvårdare. Klarspråkskurser beställs förutom av olika myndigheter av många företag och organisationer. Samarbetet kan vara långvarigt som t.ex. Focis och Folkpensionsanstaltens gemensamma insatser för att utveckla kundanvisningar och dokument.

Focis kurs- och konsultverksamhet är i huvudsak avgiftsbelagd. En del insatser görs dock som tjänsteuppdrag, t.ex. språkvård för lag- och direktivprojekt som ingår i regeringens lagstiftningsplan. Focis har också en representant i den delegation som utvecklar lagberedningen. EU-språkvårdaren erbjuder EU-översättarna språklig hjälp.

Focis ger ut handböcker och andra publikationer (t.ex. i tidningarna Kielikello och Språkbruk) med råd och anvisningar om klarspråk och skriver också nyhetsbrev till olika kundgrupper samt artiklar i olika tidningar. Också på webbplats www.kotus.fi (på svenska www.focis.fi) finns det mycket att hämta. Klarspråksguider publiceras också av andra än Focis.

Våren 2009 publicerade Focis handlingsprogrammet för finska språket, och i det betonas vikten av ett klart och förståeligt språk.

GRÖNLAND

Det unikke ved Deklaration om Nordisk Sprogpolitik har været anerkendelse af sproglige rettigheder for grønlandsk, færøsk og samisk på linje med statssprogene enten som samfunds bærende sprog eller som kom-

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1

plette sprog. Der hvor man ikke har fuldført at være komplet sprog har man mulighed for at arbejde videre med gennem Deklarationens målsætninger. Dette initiativ vil blive set som model for andre flersprogede samfund med flersprogethed og interaktion mellem minoritetssprog og majoritetssprog.

Det må være et område for administrative enheder i samarbejde med sprogfolk og folk med kommunikation som fag at indlede samarbejde af klarsprog.

ISLAND

Arne Magnusson Institutt planerer å hålle en konferans om klarspråk til neste år. Ellers finnes det en diskussjon om klarspråk ikke minst om språk i faglitteraturen og da spesielt gamle lovtekster, det er øensynlig at der finnes et stort behov.

NORGE

I regi av Kultur- og kirke departementet er det i løpet av de siste tre år bygd opp en språktjeneste for statsorganer. Språktjenesten er en del av sekretariatet i Språkrådet og skal arbeide for klarere og bedre språk i staten og for en jevnere fordeling mellom nynorsk og bokmål i statlige dokumenter. I 2009 er det dessuten i regi av Fornyings- og administrasjonsdepartementet igangsatt et særskilt prosjekt for klart språk staten. Prosjektet er et samarbeid mellom Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) og skal pågå fram til 2011. Lånekassen fikk Klarspråkprisen for 2009.

SVERIGE

I december 2005 antog riksdagen den språkpolitiska propositionen "Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik". Ett av de fyra mål som tas upp berör den offentliga svenskan, som bör vara "vårdad, enkel och begriplig". Propositionen innehåller också konkreta förslag om en förstärkt och samordnad språkvårdsorganisation.

Den 1 juli 2006 flyttade ansvaret för myndighetsspråkvården från Justitiedepartementet till Språkrådet (departementet behåller dock sin interna språkvård). Språkrådet ansvarar för språkvården i Sverige och är en del av myndigheten Institutet för språk och folkminnen.

Den 1 juli 2009 trädde den nya språklagen i kraft. I lagen anges att svenska är huvudspråk i Sverige. Det innebär att svenska är samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det allmänna föreslås ha ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. I lagen anges att språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska. Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Särskilda bestämmelser föreslås i fråga om utvecklingen av svensk terminologi och om svenskan i internationella sammanhang.

Klarspråksarbetet sker inom ramen för Språkrådets verksamhet, med seminarier, föreläsningar och konferenser. På Språkrådetsdag varje vår delas Klarspråkskristallen ut till en offentlig förvaltning som arbetat på ett bra sätt med klarspråk. År 2009 gick kristallen till Riksbanken, för deras framgångsrika arbete med att skriva bra sammanfattningar i sina rapporter.

Nordisk Råd

Dokument 10

Fremlagt af:
Nordisk Ministerråd

Bilag:
- Bilag til redegørelse om
sprogdeklarationen

J.nr. 09-00281-1